

Łukasz Roman

Interdyscyplinarny wymiar polemologii

Obronność - Zeszyty Naukowe Wydziału Zarządzania i Dowodzenia Akademii Obrony Narodowej nr 1, 183-192

2012

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

INTERDYSCYPLINARNY WYMIAR POLEMOLOGII

Jeżeli po raz pierwszy spotykamy się z jakimś terminem, wówczas staramy się wyjaśnić jego znaczenie. Stawiamy pytania o wszelki sens, istotę i paradygmaty utożsamiające ten termin. Warto więc, na wstępie zdefiniować polemologię, a także odpowiedzieć na pytania: czym jest polemologia, jakie są jej założenia, co jest przedmiotem jej badań oraz jaki jest sens podejścia polemologicznego, z naciskiem na metodologiczną i interdyscyplinarną esencję polemologii?

Polemologia – czym jest i jakie są jej założenia?

Polemologia jest relatywnie młodą dyscypliną naukową zajmującą się badaniem wojen i konfliktów zbrojnych. Słowo *polemologia* wywodzi się od greckiego słowa *polemos*, co oznacza – konflikt, wojna. W wielu pracach, opracowaniach i materiałach źródłowych można spotkać różnorodne określenia polemologii. Jednakże po przeprowadzeniu szczegółowych analiz i zestawieniu odmiennych podejść do tejszy definicji można zaproponować następujące ujęcie definicji polemologii.

Polemologia oznacza obszar badań nad wojnami i konfliktami zbrojnymi zarówno w przeszłości, teraźniejszości, jak i przyszłości. Jest dyscypliną naukową zajmującą się wyjaśnianiem przyczyn, źródeł, uwarunkowań wojen i konfliktów zbrojnych. Analizuje ich naturę, umiejscawia w czasie i przestrzeni, bada ich cykliczność, natężenie, rozmiar, skalę, a także związki przyczynowo-skutkowe oraz klasyfikację²⁹².

Twórcy polemologii

Za głównego twórcę i zarazem ojca polemologii powszechnie uznawany jest francuski, wybitny ekonomista i socjolog – Gaston Bouthoul, dyrektor pierwszego na świecie Francuskiego Instytutu Polemologicznego (L' Institut Francais de Polemologie), powołanego w 1945 roku w Paryżu. W swoim największym dziele *Traite de polemologie. Sociologie de guerre* (w polskim tłumaczeniu *Traktat polemologiczny. Socjologia wojny*) wydanym w 1970 roku w Paryżu, zawarł własne teorie i poglądy. Przedstawił swoje wypracowane stwierdzenie: *Od poznania wojny do poznania pokoju*, lub w innym ujęciu – *Jeśli chcesz pokoju, poznaj wojnę*. Wskazał na konieczność *zidentyfikowania i poznania natury wojny i konfliktów zbrojnych, co może stanowić fundament do działań na rzecz pokoju, zapewnić jego*

²⁹² Por., T. Kęsoń, *Pojęcie konfliktu i wojny w literaturze. Podejście polemologiczne w badaniach konfliktów zbrojnych*, Warszawa 2008.

utrzymanie oraz uniknąć przyszłych konfliktów zbrojnych. Twierdził, iż z narodowościowego punktu widzenia jest prawdą, że zmiany liczebności populacji niektórych wspólnot skutkują zachwianiem wcześniejszej równowagi. Uważał również, że identyfikacja samej natury wojny i konfliktów zbrojnych, jako zjawisk społecznych, może przyczynić się do zapobiegania ich powstawaniu, a w związku z tym do zagwarantowania pokoju²⁹³.

Gaston Bouthoul w swoim obszernym dziele szczegółowo zaprezentował zagadnienia polemologii i zwrócił uwagę na następujące kwestie:

- definicje i ograniczenia fenomenu wojny,
- filozoficzne doktryny wojen,
- morfologię wojny,
- kwestie metodologiczne badań nad wojnami,
- elementy techniczne wojen,
- socjologiczne znaczenie ewolucji techniki wojennej,
- cykliczność wojen,
- elementy demograficzne i psychologiczne wojen,
- przypuszczalne przyczyny wojen,
- wymiar ekonomiczny wojen,
- analizy i rozwój polemologii²⁹⁴.

Ogół zagadnień przedstawiony w dziele G. Bouthoula świadczy o tym, iż polemologia bada zjawiska wojny i konfliktów zbrojnych w ujęciu interdyscyplinarnym.

Do głównych reprezentantów polemologii zaliczyć można również amerykańskiego politologa, naukowca i prawnika, profesora Uniwersytetu w Chicago, a w latach 1943-1945 doradcę w Departamencie Stanu USA – Quincy Wrighta. W swoim dziele *A study of War (Traktat o wojnie)* wydanym w 1951 roku w Chicago przedstawił badania i analizę aspiracji politycznych i relacji międzynarodowych. Określił wojnę, jako zjawisko społeczne. Podkreślał również, że wojna jest narzędziem polityki²⁹⁵. W swoim dziele przeprowadził analizę następujących treści:

- fenomen wojny,
- idea wojny,
- czynniki powstawania wojny,
- przyczyny wojen,
- przewidywanie wojen,
- warunki pokoju,
- kontrola nad wojną,
- integracja społeczna a wojna,

²⁹³ J. Kukułka (red.), *Leksykon pokoju*, Krajowa Agencja Wydawnicza, Warszawa 1987, s. 150.

²⁹⁴ M. Huzarski, *Wiedza o polemologii*, [w:] M. Huzarski, B. Szulc (red. nauk.), *Metodologiczna tożsamość polemologii*, AON, Warszawa 2010, s. 17.

²⁹⁵ Q. Wright, op. cit..

- zróżnicowanie kulturowe narodów,
- cykliczność wojen²⁹⁶.

Zróżnicowana problematyka dzieła Q. Wrighta może być wyrazem tego, że autor prowadził analizę i badania wojen i konfliktów zbrojnych w kilku kluczowych aspektach – technologicznym, społecznym, psychologicznym, socjalnym, politycznym i stosunków międzynarodowych.

Następnym przedstawicielem polemologii był Pitirim Aleksandrowicz Sorokin (1889-1968) - amerykański naukowiec i socjolog o rosyjskim pochodzeniu. Studiował psychologię na Uniwersytecie w Sankt Petersburgu. Interesował się badaniami nad problematyką społeczną i wojny. Uważał, że w analizie socjologicznej należy zaakceptować integrację, przy wykorzystaniu zarówno uwarunkowań racjonalnych, a także elementów wewnętrznych – intuicji oraz emocji. W swoim dziele *Social and Cultural Dynamics* wydanym w 1937 roku w Nowym Jorku, stwierdza, że wojny i konflikty nie są konsekwencją naturalnej agresji człowieka, a efektem różnorodnej kultury, występującej w zróżnicowanych społeczeństwach. Wojna wynika w momencie konfrontacji dwóch różnych kultur, w związku z tym, zdaniem P. Sorokina, powinno się wykreować jedną wspólną kulturę, która będzie łączyć ze sobą kapitalizm i socjalizm, z wyeliminowaniem wad obydwu tychże ustrojów politycznych. Można zatem stwierdzić, iż rozległe zainteresowania i poglądy Sorokina obejmowały m.in. problematykę społeczną oraz wojny²⁹⁷.

Jak można zauważyć, polemologia jako nauka społeczna nawiązuje do: demografii, socjologii, etnografii, politologii, historii, filozofii, a jej głównymi przedstawicielami są ludzie nauki i ideologii powiązani z wyżej wymienionymi dyscyplinami naukowymi. Jest to zarazem argument podkreślający interdyscyplinarny wymiar polemologii.

Socjologiczne ujęcie polemologii

Socjologia, antropologia, politologia i inne nauki humanistyczne zajmują się wyjaśnianiem różnych problemów, a także ich przyczyn, skutków i swoistego przebiegu zjawisk, które zachodzą w rzeczywistości społecznej. W ramach badań polemologii, które swoją uwagę skupiają na analizie wojen i konfliktów zbrojnych, należy zaznaczyć również socjologiczny punkt widzenia wojny jako konieczności wprowadzania istotnych zmian we właściwym funkcjonowaniu społeczeństwa²⁹⁸.

W badaniach socjologicznych wyszukuje się jednolite aspekty rządzące społeczeństwami i zachowaniami ludzi jako członków grup, społeczności

²⁹⁶ M. Huzarski, *Wiedza o...*, op. cit., s. 17.

²⁹⁷ J. Świniarski, op. cit., s. 145.; *Wielka Encyklopedia PWN*, tom 25, PWN, Warszawa 2004, s. 378-379.

²⁹⁸ U. Jarecka, *Socjologiczne aspekty polemologii, czyli co polemologia zawdzięcza socjologii*, [w:] M. Huzarski, B. Szulc (red. nauk.), *Metodologiczna tożsamość polemologii*, AON, Warszawa 2010, s. 57.

i społeczeństw. Istotną rolę w badaniach odgrywa również socjologia wojny traktowana jako subdyscyplina socjologii, zajmująca się analizowaniem źródeł i następstw społecznych wojen.

Aby zatem móc scharakteryzować socjologiczne kwestie i uwarunkowania polemologii, należy postawić sobie pytanie, czym jest wojna w ujęciu socjologicznym? Otóż socjologia traktuje wojnę jako problem społeczny, dotyczący masy społeczeństw i narodów, który wywołuje destrukcyjne skutki. Poprzez koncepcje funkcjonowania społecznego i identyfikacji aparatów pomiędzy danymi jednostkami, które tworzą określone grupy społeczne, socjologia stara się wyjaśniać przyczyny danych konfliktów czy wojen. Polemologia zaś ma swoje aspiracje w zbieraniu i poszukiwaniu informacji na temat wojen i konfliktów zbrojnych oraz prowadzeniu wielu teoretycznych perspektyw. Polemologię trudno przedstawić jako samodzielny dyscyplinę, ponieważ zarówno swoje teoretyczne podłoże, jak i metodologię wykorzystuje z innych nauk. Przejawia w zasadzie swoistą płaszczyznę, która warunkuje najistotniejsze sprawy dotyczące zjawisk wojny i pokoju. Warto również podkreślić, iż społeczny wymiar wojny jest ściśle związany z socjologicznym ujęciem polemologii. Można zatem stwierdzić, że polemologia zapożycza z socjologii teorie, idee oraz zespół przekonań na temat wojny i pokoju w ujęciu przemian społecznych²⁹⁹.

Konflikt w ujęciu socjologicznym

Socjologia bada istotę konfliktu niemalże od początku istnienia tej dziedziny nauki. Socjologiczna wizja konfliktu społecznego jest zjawiskiem nieuniknionym, w którym jednostka lub grupa dąży do osiągnięcia własnych celów przez wyeliminowanie, zniszczenie lub podporządkowanie sobie innej jednostki lub grup dążących do celów podobnych lub identycznych. Konflikt może też wyrastać między grupami, kiedy grupy dążą do celów odmiennych, lecz do ich realizacji pragną posługiwać się tymi samymi środkami. Wyrasta on na gruncie nagromadzonych sprzecznych emocji, a objawia się wybuchem wrogich i antagonistycznych postaw.

Według Lewisa Cosera konflikty społeczne możemy podzielić na kilka rodzajów: konflikty funkcjonalne dotyczą wartości, celów, ale nie naruszają ogólnych zasad społecznych, doprowadzają do jakichś funkcjonalnych zmian lub też nie. Konflikty dysfunkcjonalne występują wtedy, gdy walczące strony przestają uznawać podstawowe wartości systemu. Takie konflikty są najgroźniejsze, bo mogą doprowadzić do zniszczenia danej struktury społecznej³⁰⁰. Konflikty realistyczne są konfliktami społecznymi, które rodzą niespełnienie określonych potrzeb w danym układzie społecznym. Przynoszą one korzyści uczestnikom zwróconym przeciw obiektom będącym rzeczywiście źródłem frustracji, w ich przypadku istnieją możliwości osiągnię-

²⁹⁹ Ibidem, s. 58.

³⁰⁰ C. Lewis, *Społeczne funkcje konfliktu*, [w:] J. Szacki (red.) *Elementy teorii socjologicznych*, PWN, Warszawa 1975, str. 31-32

cia pożądaných rezultatów. Natomiast konflikty nierealistyczne nie są spowodowane sprzecznymi celami antagonistów, lecz potrzebą rozładowania napięcia jednego lub obu z nich. Konflikt nie jest obliczony na osiągnięcie określonych rezultatów. Przynosi tylko rozładowanie napięcia³⁰¹.

W grupach społecznych o silnych więziach wewnątrzgrupowych negatywne emocje jej członków są postrzegane jako zagrożenie dla struktury grupy i tłumione, co w chwili konfliktu objawia się jego niezwykłą gwałtownością, a w konsekwencji może prowadzić do zniszczenia struktury grupy. W grupach społecznych o słabych więziach wewnątrzgrupowych konflikty są relatywnie częstym zjawiskiem i służą do rozładowania wszelkich napięć, co w istocie pozwala zająć się przyczynami powstawania konfliktów, a nie rozładowaniem nawarstwionych emocji, jak miało to miejsce w poprzednim przypadku.

W elastycznych strukturach społecznych konflikty krzyżują się ze sobą, co zapobiega kumulacji wokół jednej osi i w konsekwencji rozpadowi tej struktury. W sztywnych strukturach społecznych konflikty kumulują się wokół jednej osi, często skutkując rozpadem lub gwałtowną zmianą tych struktur³⁰².

Dzięki zastosowaniu kilku dyscyplin socjologicznych, a w głównej mierze socjologii kultury i socjologii polityki wypracowano podstawy oraz metody służące do badania kulturowego, a co za tym idzie, socjologicznego podłoża konfliktów. Otóż socjologia polityki to *wyodrębniona dyscyplina socjologiczna, która wyjaśnia zjawiska walki o władzę i sprawowania władzy w zinstytucjonalizowanych formach życia społecznego przez wskazanie społecznych podstaw tych zjawisk i ich wpływu na życie społeczeństwa*³⁰³. Według socjologów dążenie do władzy i jej sprawowanie w owych instytucjach stanowi główne i pierwszorzędne podłoże powstawania konfliktów.

Władza, jako jeden z głównych terminów socjologii oraz innych nauk, definiowana jest najczęściej jako stosunek społeczny między dwiema jednostkami, między jednostką a grupą lub między dwiema grupami, polegający na tym, że jedna ze stron może w sposób trwały i zinstytucjonalizowany oddziaływać na postępowanie drugiej strony i ma środki zapewniające jej kontrolę tego postępowania.

Można dojść do wniosku, iż socjologiczne podejście do wojen i konfliktów najzupełniej pomaga budować podstawy analiz polemologicznych w badaniu tychże zjawisk, chociaż socjologia skupiająca się bardziej na człowieku, jego relacjach z otoczeniem (również mam tu na myśli wpływ

³⁰¹ Ibidem, s. 35.

³⁰² Ibidem, s. 33.

³⁰³ J. J. Wiatr, *Socjologia polityki*, Wydawnictwo Naukowe Scholar, Warszawa 1999, s. 19.

mediów i propagandy) prowadzi badania postaw i opinii na temat wojen i nastrojów społecznych, zaś polemologia opiera swoje badania między innymi na socjologicznych aspektach, bada otoczenie człowieka i zarazem analizuje problematykę wojen i konfliktów.

Z powyższych rozważań wynika, iż polemologia nie może istnieć jako samodzielna dziedzina nauki, musi czerpać pewne podstawy swoich badań z innych dziedzin i na tym również opiera swoje podłoże do przyszłych analiz. Relacje między socjologią a polemologią są ze sobą ściśle powiązane, widoczna jest wymiana wzajemnych poglądów i opinii. Polemologia jest również świetnym przykładem łączenia takich zbiorów nauki i specjalności, które - może gdyby nie ona - w ogóle by się nie spotkały, a kompleksowe i indywidualne ujęcie problemu wojny może stanowić paradygmat szczegółowego spojrzenia i wgląd w zagadnienia wojny, konfliktów i pokoju. Polemologia stanowi zatem przedmiot interdyscyplinarnych powiązań, a nie odrębną dziedzinę nauki, a zarazem uważana jest za dobry przykład zbiorowej działalności innych dyscyplin naukowych zajmujących się ogólną problematyką wojny, konfliktów i pokoju³⁰⁴.

Filozoficzne przemyślenia o wojnie i pokoju

Podając temat filozoficznej myśli w polemologii, należy we wstępie przedstawić teorię i rozważania filozofów, którzy poświęcali wiele uwagi zagadnieniom wojny i pokoju. Otóż już w czasach starożytnych wybitni myśliciele interesowali się problematyką wojen, konfliktów i pokoju, szczegółowo opisując te zjawiska i tworząc zarazem źródła wiedzy, które dały początek wielu dyscyplinom naukowym.

Wybitny, starożytny uczonej Dalekiego Wschodu, autor traktatu o *Sztuce wojny* - Sun Tzu - uważał, że *Wojna to sprawa o żywotnym znaczeniu dla państwa, obszar życia lub śmierci, droga do przetrwania lub zagłady. Zagadnienie to trzeba więc dokładnie rozpatrzyć*³⁰⁵. Sun Tzu uznawał wojnę za działanie militarne, środek decydujący i końcowy w danym rozwiązaniu sytuacji.

W naszej europejskiej kulturze zachowały się najstarsze prace starożytnych filozofów dotyczące problematyki wojny i pokoju pochodzące ze starożytnej Grecji. Zatem, aby przedstawić grecką teorię wojny, warto postawić pytanie: czym była wojna dla ówczesnych starożytnych uczonych?

Heraklit z Efezu uważał, iż *wojna jest ojcem, królem wszechrzeczy*³⁰⁶, natomiast Platon, uczeń Sokratesa, któremu dobrze znane były zagadnienia wojny, jako pierwszy grecki filozof przedstawił wojnę jako zjawisko społeczne i zaprezentował jego szczegółową analizę teoretyczną. Platon twierdził, że jedną z istotnych przyczyn powstawania wojen jest nieumiejęt-

³⁰⁴ U. Jarecka, *Socjologiczne aspekty...*, op. cit., s. 62.

³⁰⁵ Sun Tzu, *Sztuka wojny*, Kraków 2003, s. 17.

³⁰⁶ Cyt. za L. Wyszczelski, *Teorie wojenne i ich twórcy na przestrzeni dziejów*, Warszawa 2008, s. 20.

ność rozróżnienia przez społeczeństwo tego co sprawiedliwe, od tego co niesprawiedliwe. Ponadto jeszcze inną z przyczyn, według greckiego myśliciela, było przeludnienie. Platon dokonał również podziału wojen na domowe i zewnętrzne.

Natomiast Arystoteles, który był uczniem Platona podkreślał, że wojna jest jedynym narzędziem do osiągnięcia pokoju. Doskonale wyrażają to jego słowa: *jeżeli wojna ma zapewnić pokój, trzeba ją prowadzić, ale tylko pod warunkiem, że istnieje taka możliwość*³⁰⁷.

Przedstawieni wyżej starożytni filozofowie ukazali w swoich dziełach wojnę jako zjawisko społeczne, które warunkowane jest z natury człowieka. Podkreślali jej różne wymiary, a także zdefiniowali zróżnicowane opinie tego zjawiska.

Analizując koncepcje pokoju w myśli filozoficznej, należy zwrócić uwagę na badania naukowe nad zamiarem wyeliminowania wojny z życia społecznego, ze stosunków międzynarodowych i dążeniem do budowania pokoju. Rezultatem tych badań stała się filozoficzna i generalna idea pokoju, która przejawia się we właściwej etiologii, aksjologii, metodologii i prakseologii pokoju³⁰⁸. Należy również dodać, iż owe *badania nad pokojem* powołały do życia kilka istotnych trendów poznawania i postrzegania pokoju.

Są to nurty:

- polemologiczny – zapoczątkowany przez G. Bouthoula,
- funkcjonalistyczny – inicjowany przez D. Mitrany'ego,
- socjologiczno-kulturowy (historyczny) – który swój rozwój zawdzięcza R. Aronowi oraz M. Weberowi,
- społeczno-krytyczny – związany z J. Galtungiem,
- filozoficzno-teoretyczny – związany ze wszystkimi wyżej wymienionymi nurtami, które obok różnego rodzaju doświadczeń i prakseologicznych badań rozwijały filozoficzne koncepcje³⁰⁹.

Owe nurty nawiązywały do dziejów myśli filozoficznej dotyczącej wojen i pokoju, zarazem systematyzując i uogólniając tę ideę, a ponadto wzbogacając ją o wyniki i generalizację badań naukowych, które przyczyniały się do stworzenia filozofii wojny i pokoju. W powyższych uogólnieniach doszukiwano się genealogii wojen, próbując je sklasyfikować jako: strukturalne, koniunkturalne oraz okazjonalne³¹⁰. Dokonując uporządkowania determinantów wojny, podkreślono zarazem głównie takie źródła, jak: demograficzne, ekonomiczne, polityczne, ideologiczne, o czym już w starożytności pisali greccy filozofowie (m.in. Arystoteles)³¹¹.

³⁰⁷ Ibidem, s. 22.

³⁰⁸ J. Kondziela, *Badania nad pokojem. Teoria i jej zastosowanie*, Warszawa 1974.

³⁰⁹ Red., J. Kukulka, *Pokój w teorii i praktyce stosunków międzynarodowych*, Warszawa 1991, s. 24-33.

³¹⁰ Red., R. Borkowski, *Konflikty współczesnego świata*, Kraków 2001, s. 41.

³¹¹ Ibidem, s. 42.

Widoczna jest również wzajemna relacja między filozofią a polemologią, ponieważ filozoficzna idea wzmacnia wysiłki i zaangażowanie naukowo-badawcze polemologii, nie tylko ze względu na intensyfikację myśli filozoficznej nad wojną i pokojem, lecz także przez wzgląd na zastosowanie myślenia teoretycznego i umysłowego. Warto podkreślić, iż doświadczenia polemologiczne najpierw odnośnie wojen/, których główny szczyt przypadł na lata pięćdziesiąte XX wieku, stały się powodem zainteresowania badaniami nad pokojem. Owe wysiłki badawcze, w późniejszych latach, nazwano irenologią lub badaniami nad pokojem (*peace research*). Zarówno polemologia, irenologia, jak i *peace research* mają pacyfistyczny charakter. Ogólnie rzecz ujmując, ich celem jest dążenie do stworzenia i ukształtowania pokoju, ale w odmienny sposób. Otóż polemolodzy starają się wyeliminować zjawisko wojny, aby móc aspirować do zbudowania pokoju, natomiast frenologię chcą zbudować pokój poprzez poznanie jego teorii. Różnica polega jednak na tym, że polemologia dąży od poznania przyczyn wojny, do ich likwidacji i właśnie przez tę eliminację źródeł wojny do ukształtowania pokoju, zaś *peace research* wychodzi od teoretycznego utworzenia warunków pokoju do likwidacji wojny, na skutek utworzenia pokoju przez eliminację wojny. Warto zaznaczyć, iż głównym celem polemologii, irenologii i *peace research* jest budowanie pokoju, ale osiągnięte różnymi metodami: metodą eliminacji wojen albo metodą tworzenia pokoju³¹².

Warto również podkreślić, że nie jesteśmy w stanie zbudować pokoju bez analizowania źródeł wojny. Można stwierdzić, że idealny, pozytywny pokój nie istnieje, bo nie da się całkowicie wyeliminować zjawiska wojny. Natomiast rzeczywisty pokój osiągnąć był i jest ludzkim wysiłkiem. Jest on przeciwstawieniem się fragmentaryzacji i śmierci. Utożsamiany jest z czynnościami podejmowanymi w obliczu zagrożeń w celu zapewnienia istnienia człowieczeństwa oraz jego bezpieczeństwa.

Biorąc pod uwagę powyższe rozważania, należy stwierdzić, że filozofia przenika ideę polemologiczną i pozostałe nauki zajmujące się analizowaniem wojny i pokoju, a zarazem ma zastosowanie w ich badaniach naukowo-indukcyjnych. Jednocześnie obszar badań polemologicznych wykorzystuje refleksję filozoficzną i w niej odnajduje umocowanie, co świadczy o interdyscyplinarnym aspekcie polemologii³¹³.

³¹² J. Borgosz, *Co to są badania nad pokojem*, „Wojsko Ludowe” 1984, nr 11, s. 20-22.

³¹³ J. Świniarski, *Myśl filozoficzna w polemologii*, [w:] M. Huzarski, B. Szulc (red. nauk.), *Metodologiczna tożsamość polemologii*, AON, Warszawa 2010, s. 57.

Zakończenie

Polemologia podobnie jak każda inna nauka ulega licznym transformacjom rozwojowym, co jest widoczne niemalże w każdej epoce historycznej. W latach pięćdziesiątych XX wieku zaczęto kształtować teoretyczny fundament polemologii, zarazem wynikały z tego istotne zmiany czynników w środowisku bezpieczeństwa lokalnego oraz międzynarodowego. Owe determinanty, a także działalność badawcza ekspertów, którzy interesują się problemami wojny i konfliktów oraz ich oddziaływanie na budowanie i zagwarantowanie pokoju, wzbogaciły teoretyczną koncepcję polemologii oraz poszerzyły jej obszar badań. Doświadczenia polemologów wynikające z badań nad zjawiskiem wojny ukształtowały ogólnie przyjętą opinię, iż wojna bez z wątplenia jest zjawiskiem społecznym i najbardziej destrukcyjnym.

Ponadto, w rozumowaniu G. Bouthoula polemologia obejmuje nieodłączną w funkcjonowaniu społeczeństwa relację pomiędzy wojną, konfliktem i pokojem, a także ma charakter nie tyle interdyscyplinarny czy multidyscyplinarny a supradyscyplinarny. Otóż ta supradyscyplinarność polemologii warunkuje konieczność zaangażowania się w jej tworzenie specjalistów niemalże ze wszystkich dyscyplin naukowych i specjalizacji – *od nauk przyrodniczych poczynając, przez nauki techniczne, społeczne, humanistyczne, a na wojskowych kończąc*³¹⁴.

Analiza zagadnień, którymi zajmuje się polemologia, wiąże się z zastosowaniem wiedzy i dokonań z innych pokrewnych dyscyplin naukowych w zakresie interdyscyplinarnym (multidyscyplinarnym, supradyscyplinarnym).

Podsumowując, warto zaznaczyć fakt, iż pomimo, że polemologiczną dyscyplinę tworzyli socjolog Gaston Bouthoul oraz politolog Quincy Wright, to nadal jest ona przedmiotem zainteresowania naukowców z obszaru nauk o obronności, o bezpieczeństwie, politologii oraz stosunków międzynarodowych. W dalszym ciągu jest uprawiana przez socjologów i specjalistów z dziedzin społecznych, ekonomii i historii.

Interdisciplinary Dimension of Polemology

Abstract: The article has a specialist character and analyses the polemology and irenology area of science. Its aim is to present the methodology essence, idea and premises of polemology, characterising its main repre-

³¹⁴ Cyt. za: J. Borgosz, *Drogi i bezdroża filozofii pokoju (od Homera do Jana Pawła II)*, Warszawa 1989, s. 228-229.

sentatives, showing an interdisciplinary approach of polemology in other science areas and extinguishing polemology as an independent scientific discipline. Interdisciplinary analysis of war and peace is described. The content of the article includes the author's own reflections, evaluations and opinions, as well as aspects based on documented sources of knowledge. The problems in a clear way explain the interdisciplinary character of polemology and at the same time the article can be used both in research and didactic process.